

บทที่ 2

กรอบแนวคิดทฤษฎีและระเบียบวิธีวิจัย

ก. กรอบแนวคิดทฤษฎี

ทฤษฎีเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

การเปลี่ยนแปลง หมายถึง ความแตกต่างของสิ่งของอันเดียวกัน เมื่อเปรียบเทียบกับในเวลาที่ผ่านมา (สัญญา สัญญาวิวัฒน์ : 2533 : 325)

การเปลี่ยนแปลงมี 2 ประการคือ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

1. การเปลี่ยนแปลงทางสังคม หมายถึง การเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ทางสังคม เป็นการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ (สัญญา สัญญาวิวัฒน์ : 2533 : 327)
2. การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม หมายถึง วิธีการเปลี่ยนแปลงในการแก้ปัญหาของมนุษย์ในการแก้ปัญหาพื้นฐานของสังคมมนุษย์ (งามพิศ สัตย์สงวน : 2534 : 59-60)

ในการศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนกะเหรี่ยง 2 ชุมชนนั้นได้ใช้ทฤษฎีดังต่อไปนี้

1. ทฤษฎีโครงสร้าง-หน้าที่ (Strutural Functionalism)

ทฤษฎีนี้กล่าวว่า สังคมมีโครงสร้างที่ประกอบด้วยระบบต่าง ๆ คือ ระบบครอบครัว ระบบเศรษฐกิจ ระบบการศึกษา ระบบศิลปะและนันทนาการ

ระบบการคมนาคม ระบบภาษาและการสื่อสาร ระบบอนามัยและสาธารณสุข ระบบ
วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และระบบเหล่านี้ต่างปฏิบัติหน้าที่ตามขอบเขตในส่วน
ของตน แต่สอดคล้องกับส่วนอื่นอย่างเหมาะสม ทำให้สังคมอยู่ได้อย่างสงบสุข
(Moore Wilbert : 1963 : 41)

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้นำเอาแนวคิดทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่
มาใช้โดยเน้นศึกษาการเปลี่ยนแปลงของระบบต่าง ๆ ของโครงสร้างสังคม 6
ระบบ คือ ระบบครอบครัว ระบบเศรษฐกิจ ระบบการเมืองการปกครอง ระบบ
การศึกษา ระบบศาสนา ระบบการอนามัยและสาธารณสุข ว่ามีการเปลี่ยนแปลง
อย่างไรในหมู่บ้านทั้งสองนี้

นอกจากนั้น Malinowski บิดาคนหนึ่งของทฤษฎีนี้ พูดถึง
หลักสำคัญ 3 ประการในการศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

1. ศึกษาถึงผลกระทบของการรับวัฒนธรรมที่เข้ามาในสังคม
2. ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมดั้งเดิมว่าขัดแย้ง
กับวัฒนธรรมที่เข้ามาใหม่หรือไม่
3. ถ้าวัฒนธรรมเดิมขัดแย้งกับวัฒนธรรมที่เข้ามาใหม่ แล้ว
ศึกษาต่อไปว่าการเปลี่ยนแปลงทางสังคมควรจะออกมาในรูปใด หรือวัฒนธรรมเดิม
สอดคล้องกับวัฒนธรรมใหม่ที่เข้ามาก็ศึกษาถึงลักษณะการผสมผสานทางวัฒนธรรม
(Malinowski : 1985 : 26)

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้นำเอาแนวคิดทฤษฎีนี้มาใช้ เพื่อทำ
ความเข้าใจในวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชนกะเหรี่ยงบ้านไร่ป่า และบ้านสะเน่พ่องนั้น
เมื่อมีการนำเอาวัฒนธรรมภายนอกทั้งทางวัตถุและไม่ใช่วัตถุ เข้าไปในหมู่บ้านแล้ว
วัฒนธรรมอันนี้จะสอดคล้องกับวัฒนธรรมดั้งเดิมหรือขัดแย้งกัน แล้วจะทำให้เกิด
การเปลี่ยนแปลงในลักษณะใด และจะทำให้มีผลกระทบต่อชุมชนนั้นอย่างไร

2. ทฤษฎีนิเวศน์ทางวัฒนธรรม (Cultural Ecology) Julian Steward กล่าวว่า ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์และสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์เป็นปัจจัยสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลง

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ให้นำเอาแนวความคิดทฤษฎีนี้มาใช้ เพื่อทำความเข้าใจว่าภูมิหลังทางประวัติศาสตร์และสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์เป็นปัจจัยสำคัญในการเปลี่ยนแปลงในหมู่บ้านหรือไม่อย่างไร และคนในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร ภายใต้ปัจจัยของภูมิหลังทางประวัติศาสตร์และสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์นั้น (Olsen Marvin : 1968 : 42)

3. กรอบแนวคิดเรื่องระบบสังคม

กรอบความคิดที่จะศึกษานั้น เน้นการเปลี่ยนแปลงในระบบครอบครัวระบบเศรษฐกิจ ระบบการเมืองการปกครอง ระบบการศึกษา ระบบศาสนา ระบบอนามัยและสาธารณสุข ซึ่งจะกล่าวดังต่อไปนี้

1. ระบบครอบครัว

1.1 ประเภทของครอบครัวมี 2 ประเภทคือ

ก. ครอบครัวเดี่ยว หรือครอบครัวหน่วยกลาง (Nuclear Family) คือ ครอบครัวขนาดเล็กประกอบด้วยสมาชิก 2 คู่คนได้แก่สามี ภรรยา และบุตรที่ยังไม่แต่งงาน ซึ่งบางครั้งอาจจะเรียกว่าครอบครัวสมรส (Conjugal Family) เพราะเป็นครอบครัวที่มีฐานมาจากการสมรส ครอบครัวเดี่ยวหรือครอบครัวหน่วยกลาง เป็นลักษณะของครอบครัวในสังคมเมือง หรือสังคมที่มีอาชีพด้านอุตสาหกรรม ทั้งนี้เพราะลักษณะ เช่นการประกอบอาชีพ ค่าครองชีพ รวมทั้งที่อยู่อาศัย เป็นสิ่งที่บังคับให้มีจำนวนสมาชิกของครอบครัวไม่มากนัก (Greenblat : 1981)

ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงมีระบบครอบครัวเดี่ยว ซึ่งหมายถึงว่าในบ้านหลังหนึ่งจะประกอบด้วย พ่อ แม่ ลูก เท่านั้น เมื่อลูกแต่งงาน ก็จะแยกครอบครัวออกไปปลูกบ้านใหม่หลังเล็ก ๆ แต่มีข้อแม้ว่าถ้าแต่งงานแล้ว ชายจะต้องมาอยู่บ้านฝ่ายหญิงเป็นเวลา 1 ฤดูกาลเกษตร (คือเริ่มจากการถางไร่ ปลูกข้าวและเก็บเกี่ยวข้าวประมาณ 7-8 เดือน) หลังจากนั้นก็จะปลูกบ้านใกล้ชิด กับพ่อแม่ฝ่ายภรรยา คำว่าครัวเรือนในชุมชนกะเหรี่ยง นอกจากมีความหมายถึง พื้นฐานขั้นแรกในด้านการผลิตและบริโภคแล้ว ยังหมายถึงว่า แต่ละครัวเรือนมีไร่ ของตนเอง ทำการเกษตร ค่าใช้จ่ายเป็นหน้าที่ของหัวหน้าครัวเรือน ยกเว้นพิธีกรรม ทางศาสนาหรือบูชาผี ต้องปฏิบัติตามประเพณีของผีฝ่ายมารดา (กรมประชา-สงเคราะห์ : 2527 : 59)

สำหรับกะเหรี่ยงเผ่าโรบ์นั้น ครอบครัวเดี่ยว แต่ละครัวเรือนมีไร่ของตนเอง ในด้านเศรษฐกิจ กะเหรี่ยงเป็นชาวไร่เลื่อนลอย แบบตั้งหลักแหล่งและได้ทำไร่มาประมาณ 200 ปีมาแล้ว นับได้ว่าเป็นพวกที่มีความสามารถในการอนุรักษ์ดิน และปลูกพืชไร่หมุนเวียน เพื่อหลีกเลี่ยงความสูญเสียของดินอันจะเกิดเสื่อมคุณภาพ (erosion) และป้องกันวัชพืชที่ร้ายกาจ ด้วย กะเหรี่ยงไม่มีโครงการเคลื่อนย้ายที่เว้นแต่พวกเขาจะถูกบังคับให้เคลื่อนย้าย เพราะความยุ่งยากทางการเมือง เป็นพวกที่มีความตั้งใจที่จะใช้ประโยชน์ของที่ดิน ที่มีอยู่อย่างจำกัดให้ได้ผลดีที่สุดตามความสามารถของพวกเขาในสังคมกะเหรี่ยงมี การแบ่งงานกันระหว่างผู้ชายและผู้หญิงน้อย ผู้ชายมักทำงานประเภทที่ต้องอาศัย กำลังมาก ๆ เช่น การตัดต้นไม้ใหญ่ และการขุดดิน แต่ก็ไม่มีงานเกษตรใด ๆ ที่ถือว่าเป็นงานของผู้หญิงหรือผู้ชายโดยเฉพาะ (Peter Hilton : 1969 : 269)

ข. ครอบครัวขยาย (Extended Family) คือ ครอบครัวขนาดใหญ่มีจำนวนสมาชิกมาก เป็นครอบครัวที่เกิดจากครอบครัวขนาดเล็ก หลายครอบครัวอาศัยอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน ซึ่งบางครั้งอาจจะเรียกว่า ครอบครัวร่วมสายโลหิต เพราะสมาชิกในครัวเรือนเดียวกันมีความเกี่ยวข้องทางสายเลือดโดย

ตรงตั้งแต่ 3 ชั่วคนขึ้นไป เช่น ปู่ ย่า พ่อ แม่ บุตร หลาน หรือ ตา ยาย พ่อ แม่ บุตร หลาน เป็นต้น แต่ถ้าครอบครัวขยายนั้นประกอบไปด้วย สามี ภรรยา และครอบครัวของบุตรชาย หรือในบางครอบครัวอาจจะมีครอบครัวของบุตรสาวรวมอยู่ด้วย ครอบครัวแบบนี้เรียกว่าครอบครัวร่วม (Consanguine Family) พบมากในชุมชนหรือสังคมเกษตรกรรม ซึ่งต้องการจำนวนสมาชิกของครอบครัวมากเพื่อช่วยในการผลิต (Greenblat Catthy Stesin : 1981 : 21-22)

1.2 ที่อยู่หลังการแต่งงานมี 3 ประเภทคือ

1. คู่สมรสไปตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนอยู่กับครอบครัวฝ่ายชาย (Patrilocal)
2. คู่สมรสไปตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนอยู่กับครอบครัวฝ่ายหญิง (Matrilocal)
3. คู่สมรสไปตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนอยู่ที่แห่งใหม่ไกลจากญาติฝ่ายชายและฝ่ายหญิง (Neolocal) ครอบครัวแบบนี้พบมากในชุมชนเมืองส่วนมากจะเป็นครอบครัวเดี่ยว หรือครอบครัวขนาดกลาง

เมื่อแต่งงานแล้วตามประเพณีของกะเหรี่ยงโรบ์จะต้องให้ฝ่ายชายไปอาศัยรับใช้ครอบครัวของบิดามารดาของฝ่ายหญิง จึงมักไม่มีการแยกครอบครัวในระยะเริ่มแรกที่จะไปตั้งเป็นครอบครัวใหม่ แต่เมื่ออยู่ได้สักระยะหนึ่งจะเป็น 1 ปี หรือมากกว่า จึงจะมีการแยกครอบครัวใหม่ (Neolocal) หรือบางทีเมื่อมีคู่สมรสบ้านเกิด 3 คู่ คู่สมรสที่เพิ่มขึ้นจึงจะแยกออกไปตั้งครอบครัวใหม่เป็นครอบครัวเดี่ยวต่อไป (ศูนย์สงเคราะห์ชาวเขาจังหวัดกาญจนบุรี : 2523 : 25)

2. ระบบเศรษฐกิจ

2.1 ประเภทของระบบเศรษฐกิจ

2.2 อาชีพ

2.1 ประเภทของระบบเศรษฐกิจ

ก. ระบบเศรษฐกิจแบบเลี้ยงตนเอง

ในด้านเศรษฐกิจชาวกะเหรี่ยงที่หมู่บ้าน
โกลโคะ อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีอาชีพทำไร่เลื่อนลอย เช่นเดียวกับ
เผ่าอื่น ๆ แต่เป็นแบบปักหลักที่เดิมเป็นเวลานาน แม้จะมีการโยกย้ายก็ไม่ไกลจากที่
เดิม นอกจากจะปลูกข้าวแล้วยังปลูกพืชไร่อื่น ๆ หมุนเวียนในเนื้อที่ข้าวไร่ของตน
ข้าวเปลือกกะเหรี่ยงจะเก็บใส่ยุ้งไม่ได้เอาไปขายที่ไหน และยังเลี้ยงสัตว์ เช่น
หมู วัว ควาย ไก่ ถ้ามีมากก็จะขาย ส่วนการเกษตรกรรม นอกจากข้าวที่ปลูกไว้
กินแล้วยังมีรายได้จากพืชอื่น ๆ อีก เช่น ข้าวโพด งาม แตง พัก อ้อย ถั่ว
พักทอง มะละกอ ส้มโอฝรั่ง ฯลฯ รายได้จากป่า เช่น สัตว์ป่า และรายได้จาก
การรับจ้าง ซึ่งก็มีชาวบ้านไปรับจ้างหลายคน คือ รับจ้างทำงานในเมืองแม่มาลา
อันเป็นเมืองแร่วุฒแพรมที่หมู่ที่สี่ตำบลละแวกแม่สะเรียง (เมืองพล เมฆเมืองทอง :
2517 : 32)

ข. ระบบเศรษฐกิจแบบตลาด

ในเรื่องเศรษฐกิจของชาวกะเหรี่ยง เจมส์
ดับบลิว แฮมิลตัน (James W. Hamilton) ศึกษาเกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจ ความ
สัมพันธ์ระหว่างตลาด ซึ่งเป็นของหมู่บ้านคนไทยที่บ้านวังลุ่ม กับชีวิตกะเหรี่ยงที่บ้าน
รัง ซึ่งอยู่ในตำบลแม่ฮอด จังหวัดเชียงใหม่ด้วยกัน เขากล่าวว่าการศึกษาของ
เขาเพื่อที่จะพรรณาและวิเคราะห์โครงสร้างสังคม ระบบเศรษฐกิจในลักษณะทวิ
ลักษณ์ (dual economy) การแพร่เข้ามาของตลาด และเพื่อที่จะชี้ว่ากระบวนการ
เหล่านี้เปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของกะเหรี่ยง แฮมิลตันอยู่ในประเทศไทยเป็น
เวลา 2 ปี ตั้งแต่เดือนตุลาคม 2502 ถึงเดือนตุลาคม 2504 เขาใช้เวลา 5
เดือนแรกสำหรับการเรียนภาษาไทย สร้างความคุ้นเคย หาเอกสารเพิ่มเติม
และหาสถานที่สำหรับงานวิจัย เขาเข้าไปอยู่ในหมู่บ้านรังมี 35 ครัวเรือน และ

มีประชากรเกือบ 200 คน เหมิลตันกล่าวว่าเศรษฐกิจของกะเหรี่ยงขึ้นอยู่กับ การเกษตรกรรม การทำนา ทั้งนาดาและไร่ข้าว บลุกพืชผักบางชนิด การเก็บ ของป่า ทำไร่ยาสูบ หรือการเลี้ยงสัตว์ เช่น หมู และไก่ ผลผลิตบางชนิด เพื่อขาย เช่น การจักสาน หรือบลุกพืชอื่นที่ไม่ใช่ข้าว จับปลา และรับจ้าง หรือ และเปลี่ยนแรงงานกัน (James W. Hamilton : 1965 : 84)

เฮมิลตัน (Hamilton) ศึกษาโครงสร้าง ของเศรษฐกิจกะเหรี่ยงในแง่ของความทันสมัยในวัฒนธรรมกะเหรี่ยง วิเคราะห์การ จัดโครงสร้างเศรษฐกิจ เขาให้คำจำกัดความ ความทันสมัย (Modernization) ว่า หมายถึง ผลของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมจากการติดต่อกับวัฒนธรรมอื่น เหมิลตัน ว่า กะเหรี่ยงมีระบบเศรษฐกิจแบบทวิลักษณ์ (dual economy) หมายถึง มี 2 ลักษณะในตัวเอง แบบหนึ่ง เป็นระบบเศรษฐกิจภายในสังคม (internal economy) ซึ่งขึ้นอยู่กับความร่วมมือกัน การแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ รวมทั้งการ ช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างผู้ซึ่งเป็นสมาชิกสายฝ่ายมารดาเดียวกัน เศรษฐกิจ เพื่อการยังชีพขึ้นอยู่กับ การทำไร่ข้าวเป็นระบบเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับระบบเครือ ญาติ และความสัมพันธ์ในสายเลือด ส่วนอีกแบบหนึ่งคือ ระบบเศรษฐกิจภายนอก สังคมของคน (External economy) การจัดระเบียบค่อนข้างจะตรงกันข้าม เป็นระบบเศรษฐกิจที่ไม่เกี่ยวข้อง หรือขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ในสายเลือด ความเป็นเครือญาติ และความเป็นกะเหรี่ยงด้วยกัน ในระบบนี้ สิ่งที่จะต้องมียกคือ สินค้า หรือการขาย การต่อรองเป็นวิธีการดำเนินการค้าที่เหมาะสม เงินตรา เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นมากขึ้นในสังคมกะเหรี่ยงที่หมู่บ้านร้าง กะเหรี่ยงไม่สามารถ ที่จะปลูกข้าวให้เพียงพอแก่การบริโภคจนถึงฤดูเก็บเกี่ยวหน้า ดังนั้นพวกเขาจึงต้อง ซื้อข้าวเพิ่ม ซึ่งสิ่งนี้ เป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระบบเศรษฐกิจ ภายในสังคม (internal economy) ในความพยายามที่จะทำให้ระดับการผลิตง ที่ก็มีความต้องการที่เพิ่มขึ้นในสินค้าที่จำเป็น ยังมีความเกี่ยวข้องกับตลาดมากเพียงใด ก็ยังมีความต้องการเงินมากขึ้น ดังนั้น ตลาด (bazaar) เป็นสถานที่ที่จะหาซื้อสิ่ง ของที่ต้องการได้ ระบบเศรษฐกิจแบบภายนอกสังคม (external economy) จึง เข้าครอบครองเศรษฐกิจในชุมชน เป็นความจริงที่ว่า วัฒนธรรมเกี่ยวข้องและได้

รับผลจากระบบตลาด เฮอร์มันน์ คิดว่า ตลาดเป็นปัจจัยที่สามารถใช้เป็นเกณฑ์ตัดสินการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างวัฒนธรรม จากระบบเศรษฐกิจภายในเปลี่ยนไปสู่กิจกรรมเศรษฐกิจภายนอกในรูปแบบตลาด ส่วนรูปแบบแรกของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคม ได้แก่ ด้านเทคโนโลยี องค์ประกอบของการจัดระเบียบสังคม ระบบความนึกคิด ผลที่ตามมาที่สำคัญที่สุด ได้แก่ การสูญเสียลักษณะอันเป็นตัวเอง (autonomous) ของชุมชนกะเหรี่ยง มีลักษณะของความเป็นคนไทยมากขึ้น ในขณะที่เศรษฐกิจแบบทวิลักษณ์ (dual economy) ยังคงอยู่ แต่เศรษฐกิจภายในสังคมก็ไม่สามารถที่จะเลี้ยงสมาชิกได้พอระบบเศรษฐกิจภายนอกก็มีลักษณะครอบงำสังคม จึงเกิดความขัดแย้งในด้านความสัมพันธ์เชิงเศรษฐกิจระหว่างบุคคลในหมู่บ้านกะเหรี่ยง ซึ่งหันมาซื้อเงินตราและสินค้าในระบบตลาด การช่วยเหลือก็ถูกลดน้อยลง (คาร์พัสเตอร์ สารานุกรม : 2519 : 19-20)

2.2 อาชีพ ชาวกะเหรี่ยงมีอาชีพ 3 อาชีพคือ

ก. เกษตรกรรม

ข. ค้าขาย

ง. รับจ้าง

ก. เกษตรกรรม

จัทบูรณ สุทธิ ศึกษาการทำไร่เลื่อนลอยของชาวเขา การทำการเกษตรในลักษณะถาวร อันหมายถึง การเกษตรที่มีการใช้ประโยชน์เป็นประจำทุกปี เช่น การทำนาดำ และการเกษตรแบบไร่หมุนเวียน เพราะการเกษตรแบบนี้ การไร่ประโยชน์ในพื้นที่กำหนดไว้แล้วอย่างแน่นอนมีขอบเขต เพียงแต่เป็นการไร่แบบหมุนเวียน (ถาวร) เท่านั้น ซึ่งชาวเขากลุ่มที่ไร่ประโยชน์เช่นนี้ได้แก่ กะเหรี่ยง ลัวะ ถิ่น และขมุ และกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่ห้ามปลูกฝิ่นวนการเกษตรดั้งเดิมของแต่ละเผ่า แต่ปัจจุบันเนื่องจากฝิ่นมีราคาแพงขึ้น ทำให้กะเหรี่ยงในอำเภอจอมทอง สันป่าตอง และสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ ได้เริ่มมี

การปลูกฝิ่น (พ.ศ. 2517-2518) และชาวเขาเผ่าถิ่น และขมุ ในจังหวัดน่าน ก็มีการปลูกฝิ่นเป็นพืชเศรษฐกิจเช่นกัน กะเหรี่ยงในภาคเหนือตั้งแต่กำแพงเพชร ขึ้นไป พื้นที่ทำการเกษตร หรือทำกิน เป็นพื้นที่ที่ใช้ปลูกพืชอาหารและพืชสวนครัว และพื้นที่นี้เป็นสมบัติของส่วนรวม คือ ของหมู่บ้านมีการกำหนดเขตทำกิน ผู้ที่เคยทำ ส่วนไหนก็จะได้กรรมสิทธิ์ใช้ประโยชน์นั้นในพื้นที่นั้นโดยปริยาย ส่วนกะเหรี่ยงในภาค เหนือตอนล่างตั้งแต่อุทัยลงมา รวมทั้งกะเหรี่ยงในภาคตะวันตกของประเทศ พื้นที่ การเกษตรแบบไร่หมุนเวียนจะเป็นสมบัติของครัวเรือน ไม่ว่าสมบัติของส่วนตัว เหมือนกับกะเหรี่ยงในภาคเหนือตอนบน พื้นที่ไร่หมุนเวียนของชาวเขาเหล่านี้จะอยู่ กระจุกกระจายไม่รวมกันเป็นแปลงใหญ่ ขึ้นอยู่กับหัวหน้าครัวเรือนที่ถือครองและมี กรรมสิทธิ์ในพื้นที่นั้น ๆ (จันทบูรณ์ สุทธิ : 2524 : 112)

ข. การค้าขาย ผู้วิจัยพบว่า การค้าขายของกะเหรี่ยง ในหมู่บ้านไร่บ้านนั้นเป็นการค้าขายพืชผลที่ตนปลูกไว้และเหลือจากการบริโภค เช่น พริก ข้าวโพด ฝ้าย พักทอง ฯลฯ โดยเฉพาะ พริกนั้นเป็นพืชผลที่ทำรายได้ให้แก่ ชาวกะเหรี่ยง ทั้งนี้เนื่องจากพริกกะเหรี่ยงเป็นที่นิยมของชาวพื้นราบ และมีราคาดี จึงทำให้พ่อค้ามารับซื้อพริกกะเหรี่ยงถึงหมู่บ้าน

ค. การรับจ้าง ผู้วิจัยพบว่า ชาวกะเหรี่ยงบาง คนประกอบอาชีพรับจ้างด้วย ถ้าหากมีใครจ้างให้เขาไปทำงานได้เงิน หรือเมื่อพวกเขาไม่มีงานทำในหมู่บ้าน เขาจะออกไปรับจ้างในอำเภอหรือในเมือง หรือเข้า กรุงเทพฯ เขาพยายามหาเงินและเก็บเงินที่ได้ไว้ใช้ในครอบครัว เขาจะรับจ้าง ทุกอย่าง และค่าจ้างขึ้นอยู่กับชนิดของงาน ส่วนใหญ่เขาจะรับจ้างทำไร่ อาจจะ เหมาะเป็นแปลงหรืออาจจะรับจ้างเป็นรายวัน แล้วแต่จะตกลงกัน

การรับจ้างที่ทำรายได้ให้พวกเขาคือ รับจ้าง ฉางป่า หรือฟันป่า หรือเลื่อยไม้ในป่า โดยคนพื้นราบเป็นผู้จ้าง และในการรับจ้าง นั้น เขาจะขอรับค่าจ้างมาก่อนเป็นบางส่วน เช่น เบิกเป็นข้าวสาร อาหารแห้ง และเงินเพื่อไปให้ครอบครัวไว้ใช้ในเวลาที่ตนอยู่ในป่า และจะเบิกไปเรื่อย ๆ

จนกว่าจะหมดค่าจ้าง แต่งานนั้นนายจ้างต้องคุมการทำงาน เพราะบางทีเงินหมดแล้วงานยังไม่เสร็จ เขาก็จะไม่ทำงานอีกต่อไปก็ได้ เขาจะทิ้งงานไปโดยไม่มี ความรับผิดชอบ และเงินที่เขาได้จากการรับจ้างนั้นเขาจะไปซื้อสิ่งที่จำเป็นสำหรับ ครอบครัว เช่น ข้าว กะปิ น้ำปลา เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค

3. ระบบการเมืองการปกครอง

3.1 การเลือกตั้ง

3.2 โครงการพัฒนา

3.1 การเลือกตั้ง

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาที่หมู่บ้านไร่บัว พบว่า การเลือกตั้งผู้ใหญ่วillage เป็นการลงมติของชาวบ้านที่มาลงคะแนนเลือกผู้ปกครองหมู่บ้านของตน การเลือกตั้งผู้ใหญ่วillage มีหลักคือ ประชาชนในหมู่บ้านจะเป็นผู้เลือกตั้งผู้ใหญ่วillage คณะกรรมการในเรื่องนี้คือ นายอำเภอ หรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย รวมทั้งกำนัน และผู้ใหญ่วillage อีกอย่างน้อย 1 คน การเลือกตั้งผู้ใหญ่วillage ได้ประกาศให้รู้กันภายในหมู่บ้านล่วงหน้าอย่างน้อย 7 วัน ผู้สมัครแข่งขันเป็นผู้ใหญ่วillage จะเป็นหญิงหรือเป็นชายก็ได้ สัญชาติไทย อายุอย่างต่ำ 25 ปี และไม่เกิน 60 ปี มีบ้านเรือนอยู่ในสามะนครวัของหมู่บ้าน ไม่เป็นคนพิการ หรือเสื่อมเสียชื่อเสียง และมีความรู้ไม่ต่ำกว่าชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผู้ใหญ่วillage จะอยู่ในตำแหน่ง 5 ปี เว้นเสียแต่ ตาย ลาออก หรือหมู่บ้านถูกยุบ นอกจากนั้น อาจจะพ้นจากตำแหน่ง หากไม่อยู่ในหมู่บ้านของตนเกิน 3 เดือน หรือเมื่อประชาชนที่มีสิทธิเลือกตั้งผู้ใหญ่วillage จำนวนไม่น้อยกว่า 2 ใน 3 ร้องขอ หรือผู้ว่าราชการมคำสั่งให้ออกจากตำแหน่ง เมื่อเห็นว่ามีคุณสมบัติบกพร่อง เสียหาย หรือไม่มีความสามารถปฏิบัติงานในตำแหน่งได้ต่อไป

ผู้ใหญ่วillage ที่บ้านไร่บัวจะมีการประชุมที่อำเภอทุกวันที่ 5 ของเดือน ถ้าเป็นวันหยุดราชการก็เลื่อนออกไป และเมื่อผู้ใหญ่วillage ได้รับ

คำสั่งจากทางราชการ จึงได้มาตีเกราะเรียกชาวบ้านให้มาประชุมเพื่อรับทราบ เรื่องต่าง ๆ ที่ทางราชการต้องการให้ชาวบ้านได้รับรู้และเป็นประโยชน์แก่หมู่บ้าน ของตน และบางครั้งผู้ใหญ่บ้านก็ขอความร่วมมือให้ชาวบ้านได้ช่วยในโครงการ ต่าง ๆ ที่เห็นว่าเป็นประโยชน์สำหรับคนในหมู่บ้าน จะได้รับความร่วมมืออย่างดีจาก ชาวบ้าน จึงเห็นได้ว่าชาวบ้านในหมู่บ้านนี้ได้สนใจข่าวสารที่ทางราชการแจ้งให้ ทราบโดยผ่านทางผู้ใหญ่บ้าน การประชุมจะมีทุกเดือน ชาวบ้านจะรับฟังและร่วมมือ ช่วยเหลือถ้าเขาทำได้

สมชัย รักวิจิตร ท้าการวิจัยเรื่อง "ความเป็น ผู้นำในหมู่บ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย" โดยศึกษาผู้นำ 9 หมู่บ้าน พบว่า ผู้นำเป็นชาวบ้านกลุ่มเดียวที่เป็นตัวจักรริเริ่มในการพัฒนาและปรับปรุงหมู่บ้าน ให้เจริญ เป็นผู้ที่กล้าเสี่ยง และเป็นผู้ที่ริเริ่มนำหรือทำสิ่งแปลกใหม่ให้ชาวบ้าน เห็นผล และชาวบ้านจะเริ่มเอาแบบอย่าง ผู้นำมีอำนาจและอิทธิพลที่จะจูงใจให้ ชาวบ้านทั้งหลายให้ประพฤติปฏิบัติตามที่ผู้นำต้องการ จากการศึกษาผู้นำ 9 หมู่บ้าน พบว่าประมาณร้อยละ 70 ของผู้นำ และประมาณร้อยละ 71 ของผู้ที่มิใช่ผู้นำ แสดง เจตนาพร้อมที่จะเชื่อฟังคำสั่งของผู้นำโดยปราศจากเงื่อนไขใด ๆ ทั้งสิ้น แม้ว่าการ กระทำนั้นอาจจะเสี่ยงอันตราย ประสบความยากลำบาก หรือต้องเสียเงินทองก็ตาม ยิ่งถ้าเป็นงานที่ไม่ต้องเสียสละมากแล้ว ชาวบ้านก็ยิ่งจะยอมทำตามและมีจำนวนมาก ขึ้น (สมชัย รักวิจิตร : 2514 : 63-64)

เรวดี ไชยทาน ท้าการวิจัยเรื่อง "พฤติกรรม ผู้นำที่เป็นอุปสรรคและหรือส่งเสริมงานพัฒนาชุมชน" ได้ศึกษาเปรียบเทียบหมู่บ้าน พัฒนาดีเด่นกับหมู่บ้านใกล้เคียง แต่ไม่มีการพัฒนา พบว่า พฤติกรรมที่ผู้นำในหมู่บ้าน พัฒนาดีเด่นได้กระทำในอัตราที่ค่อนข้างสูง คือ การเข้าร่วมพิจารณาเรื่องต่าง ๆ จากที่ประชุม ในขณะที่ผู้นำหมู่บ้านใกล้เคียงไม่ให้ความสำคัญและกระทำในเรื่องนี้ ในกรณีอื่น ๆ ก็เช่นเดียวกัน ขณะที่ผู้นำหมู่บ้านพัฒนาดีเด่นมีพฤติกรรมติดตามผลและ ผลักดันงานหลาย ๆ อย่างร่วมกัน และกระทำค่อนข้างเป็นประจำ สมาชิกเสมอ ส่วน หมู่บ้านใกล้เคียงมีพฤติกรรมในเรื่องเหล่านี้ในอัตราค่อนข้างต่ำ และเป็นที่น่าสังเกต

ว่าหมู่บ้านใกล้เคียงไปติดต่อและรับความช่วยเหลือจากภายนอกได้ (เรวัตติ วิทยทาน : 2523 : 120)

สมพิศ วิสิฐสิริ ท้าการวิจัยเรื่อง "ครูอาสาสมัคร
 เดินสอนกับการเปลี่ยนแปลงบ้านหนองจันทน์" พบว่า บัณฑิตภายนอกหมู่บ้านที่มีผลต่อ
 การเปลี่ยนแปลงบ้านหนองจันทน์ได้แก่ การคมนาคมและสื่อสารมวลชน ทั้งนี้เพราะ
 ในด้านการคมนาคมนั้น การที่หมู่บ้านมีเส้นทางคมนาคมสะดวก ช่วยให้การติดต่อ
 ระหว่างชาวบ้านกับสังคมภายนอกหมู่บ้านมีความคล่องตัวทุกรูปแบบ ส่วนด้านสื่อสาร
 มวลชนนั้นพบว่า การที่สื่อสารมวลชนประเภทต่าง ๆ เข้าสู่หมู่บ้าน และครูอาสาสมัคร
 วิชาชีพเหล่านั้นช่วยในการให้ความรู้ ความเข้าใจแก่ชาวบ้านในกิจกรรมการเรียน
 การสอน ช่วยให้นักเรียนได้รับความรู้ข่าวสารที่เป็นประโยชน์ (สมพิศ วิสิฐสิริ :
 2526 : 28)

3.2 โครงการพัฒนา

โครงการพัฒนาต่าง ๆ เข้าไปหมู่บ้านมีทั้งของ
 ทางราชการ เอกชนเพื่อเข้าไปพัฒนาหมู่บ้านให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ดังเช่น โครงการ
 หลวง ฯลฯ

สุธีร์ นนทะภา จากผลการวิจัยพบว่า การที่มีหน่วย
 งานภายนอกเข้าไปจัดโครงการพัฒนา เป็นปัจจัยที่ผลักดันให้ชาวบ้านเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคมคือ

โครงการหลวง ผลการดำเนินงานและการปฏิบัติงาน
 ตามโครงการนี้มีส่วนยกระดับฐานะทางเศรษฐกิจ และยังส่งผลในการลดช่องว่าง
 ของความสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้านกับเจ้าหน้าที่ในโครงการ และความสัมพันธ์ระหว่าง
 ชาวบ้านกับชาวไทยพื้นราบที่มีการติดต่อค้าขายกันด้วย

หน่วยพัฒนาสงเคราะห์ชาวเขาได้มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของชาวเขา โดยเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างชาวเขากับเจ้าหน้าที่ของรัฐ การรวมกลุ่มเศรษฐกิจ การประกอบอาชีพ และการใช้ภาษาไทย (สุธีร์ นนทะภา : 2526 : 157-159)

หน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาหน่วยสะเนพ่อง หน่วยงานนี้นับได้ว่าเป็นหน่วยงานหลักที่มีบทบาทอย่างสำคัญต่อการพัฒนาชาวเขาเผ่าต่าง ๆ โดยที่หน่วยงานนี้มีเขตปฏิบัติการอยู่ในหมู่บ้านชาวเขาสะเนพ่อง ทั้งนี้เพื่อให้การส่งเสริมด้านการเกษตร การอนามัย และการศึกษานในหมู่บ้านสะเนพ่อง ตลอดจนแนะนำให้มีการรวมกลุ่ม เพื่อให้มีการจัดตั้งธนาคารข้าว และสหกรณ์ขึ้นในหมู่บ้าน นอกจากนี้ยังได้เปิดชั้นเรียนหนังสือแก่เด็กและผู้นำหมู่บ้าน

หน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขามีจุดประสงค์ของการพัฒนา การสงเคราะห์คือ เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชาวเขาในด้านอาชีพ การศึกษา การอนามัย และเสริมสร้างความเจริญในชุมชนชาวเขา อีกทั้งเพื่อป้องกันการตัดไม้ทำลายป่า และต้นน้ำลำธาร โดยการส่งเสริมให้ทำการเกษตรแบบถาวร และให้การส่งเสริมอาชีพอื่น ตลอดจนเพื่อรักษาความปลอดภัย และความไม่สงบเรียบร้อยตามชายแดน โดยสร้างความสัมพันธ์ทางจิตใจกับชาวเขาให้มีความรักและภักดีต่อประเทศชาติ อันเป็นวิถีทางหนึ่งในการป้องกันการแทรกซึมบ่อนทำลายของฝ่ายผู้ก่อการร้าย

เมื่อพิจารณาถึงจุดประสงค์ของการพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาของหน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา จึงน่าจะหวังได้ว่า หน่วยงานนี้มีส่วนในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคมของชาวเขา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่หน่วยพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาที่ประจำอยู่ในเขตปฏิบัติการต่าง ๆ นั้นนับได้ว่าส่วนใหญ่นับได้รับความเชื่อถือและเป็นที่ยอมรับของชาวเขาในหมู่บ้านสะเนพ่อง และเมื่อชาวบ้านมีปัญหา ก็มักจะไปปรึกษาหรือขอคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ของหน่วยเป็นประจำ การที่เป็นเช่นนี้ เนื่องมาจาก

การที่หน่วยงานนี้ได้เข้าไปพัฒนาหมู่บ้านชาวเขาเป็นเวลาช้านานแล้ว เมื่อเทียบกับหน่วยงานอื่น ซึ่งเข้าไปมีบทบาทในภายหลัง และไม่ได้อยู่คลุกคลีกับชาวบ้าน

4. ระบบการศึกษา

4.1 ระดับการศึกษา หรือการขัดเกลาทางสังคม

4.2 ทักษะของผู้ปกครองที่มีต่อการศึกษา

4.1 ระดับการศึกษา หรือการขัดเกลาทางสังคม

การศึกษาหรือการถ่ายทอดวัฒนธรรมในสังคมดั้งเดิม เกิดขึ้นจากการที่เด็กสัมผัสกับพ่อ แม่ ญาติ และเพื่อน เด็กเรียนรู้โดยการสังเกต เลียนแบบและจากการอบรมสั่งสอน ฉะนั้นการศึกษารอบรมในสังคมแบบนี้ ในตอนแรก เป็นแบบไม่เป็นทางการ คือ เป็นการสังเกตโดยตรงและจากประสบการณ์ เด็กเรียนรู้จากการกระทำ เป็นการเรียนที่ได้ผล ไม่มีปัญหาเรื่องระเบียบวินัยมากนัก Sumner กับ Keller เห็นว่าเป็นการเรียนที่มีอิสระเสรีภาพอย่างมากแต่เด็กก็เชื่อฟัง และพยายามทำให้เหมือนกับพ่อแม่ทำ (สุภัตรา สุภาพ : 2533 : 134)

การศึกษารอบรมหรือการขัดเกลาในสังคมดั้งเดิม มักเป็นการศึกษาในครอบครัวและชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ เพราะยังไม่มีสถาบันการศึกษา วิธีการศึกษาก็ออกมาในรูปการอบรมสั่งสอนในครอบครัว เรื่องที่เล่าสืบต่อกันมา กฎ ข้อห้าม แนวความคิดของผู้อาวุโส งานพิธี ฯลฯ (สุภัตรา สุภาพ : 2533 : 136)

อย่างไรก็ตามขณะนี้การศึกษารอบรมอย่างเป็นทางการ เริ่มเข้ามาในชุมชนเหล่านี้ และบางแห่งทำให้ชุมชนเหล่านี้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม มากขึ้น

4.2 ทักษะของผู้ปกครองที่มีต่อการศึกษา

นับตั้งแต่ก่อตั้งโรงเรียนเกริงกะเวีย อำเภอทองผาภูมิ เมื่อปี พ.ศ. 2513 เป็นต้นมา ประชาชนส่วนใหญ่นั้นเป็นชาวกะเหรี่ยงยังเป็นชุมชนที่โดดเดี่ยว คบค้าสมาคมภายในกลุ่มตน อยู่ไกลความเจริญและยังไม่เห็นความสำคัญของการศึกษา ผู้ปกครองมักจะใช้แรงงานเด็ก เช่น การทำไร่ ไร่ คายหญ้าในไร่ เลี้ยงน้องอยู่กับบ้าน เป็นต้น มากกว่าที่จะสนับสนุนให้มาเรียนหนังสือ เพราะเขาเห็นว่าปากท้องเป็นสิ่งสำคัญมากกว่าการเสียเวลาไปเรียน เพื่อเพิ่มพูนความรู้ความสามารถในการดำรงชีวิต ประกอบกับชาวกะเหรี่ยงยังไม่มีความเข้าใจว่าการศึกษาที่มีความสำคัญอย่างไร เรียนไปแล้วจะได้อะไรขึ้นมา ผู้ปกครองเองก็ไม่รู้หนังสือไทย จึงไม่เข้าใจเรื่องระบบการศึกษาในระบบโรงเรียน ทางโรงเรียนได้พยายามชี้แจง และเข้าร่วมประชุมชาวบ้านทุกเดือน เพื่อชี้ให้เห็นความสำคัญของการศึกษา ต่อมาเมื่อหน่วยงานต่าง ๆ ของทางราชการได้เข้ามาตั้งในหมู่บ้าน เช่น ฐานพัฒนาการย่อย (ฐพย) ของหน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่ 13 จุดตรวจทะเล ของสถานีตำรวจภูธรอำเภอทองผาภูมิ ฐานหมวดลาดตระเวน 732 กองร้อยที่ 1 ตชด. เขต 7 ที่ทำการเขตอนุรักษ์และห้ามล่าสัตว์ป่า เป็นต้น ทำให้ชาวบ้านซึ่งเคยอยู่ตามลำพังได้มีการติดต่อสัมพันธ์ และมีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่าง ๆ กับคนต่างกลุ่มต่างสังคม ผู้ปกครองสามารถใช้ภาษาไทยเป็นสื่อกลางได้มากขึ้น ชาวบ้านจึงเริ่มเห็นความสำคัญของการศึกษา และได้ส่งบุตรหลานเข้าโรงเรียนด้วยความเต็มใจ ทั้งการเข้าโรงเรียนก็ได้สร้างความสัมพันธ์กับครอบครัว เพราะไม่ว่าจะเป็นสมุด หนังสือ ดินสอ ปากกา เป็นสิ่งที่ทางราชการให้ฟรี และเครื่องแบบนักเรียนก็เป็นสิ่งได้รับบริจาคจากผู้มีจิตศรัทธาผ่านทางราชการทั้งสิ้น ชาวกะเหรี่ยงก็ต้องการให้บุตรหลานของตนสามารถอ่าน เขียน และพูดภาษาไทยได้ เพื่อจะได้รู้จักทามาหากิน มีอาชีพที่ดี ไม่ต้องเหนื่อยยากลำบากเหมือนพ่อแม่ รู้จักเอาตัวรอด ไม่ถูกหลอกเมื่อเรียนหนังสือก็จะเป็นคนดี ไม่ประพฤตินบนานทางเสื่อมเสีย เขาจะรู้จักแยกแยะชั่ว หรือดีได้ (คารุฬาสร์ สาราณวงศ์ : 2529 : 60)

5. ระบบศาสนา

5.1 ความเชื่อทางศาสนา

5.2 พิธีกรรมทางศาสนา

5.1 ความเชื่อทางศาสนา

ประเภทของความเชื่อทางศาสนา แบ่งเป็น 2

ประเภทคือ

ก. คติ ผีสาง เทวดา (Animism) หมายถึง ความเชื่อที่ว่าไม่แต่สิ่งมีชีวิตเท่านั้นที่มีชีวิตและมีบุคลิกภาพ แต่สิ่งที่ไม่มีชีวิตก็มีชีวิตและบุคลิกภาพด้วย ได้แก่ ผีสาง เทวดา ปีสาง เทพเจ้าวิญญาณ เชื่อกันว่าอำนาจเหนือธรรมชาติเหล่านี้มีพฤติกรรมเหมือนมนุษย์

ข. คติถือของขลังของศักดิ์สิทธิ์ (Animitism) หมายถึง ความเชื่อในอำนาจเหนือธรรมชาติที่ไม่มีรูปร่าง ลักษณะ และบุคลิกภาพที่เหมือนมนุษย์ทั่ว ๆ ไป มานา (Mana) คืออำนาจเหนือธรรมชาติที่รู้จักกันดีที่สุด มานาอาจอยู่ในวัตถุสิ่งของต่าง ๆ เช่น ต้นไม้ หิน ลูกศร และมีอยู่คนด้วย คนแต่ละคนมีอำนาจเหนือธรรมชาติดังกล่าวไม่เท่ากัน (งามพิศ สัตย์สงวน : 2532 : 176)

Emile Durkheim (1917 : 45-47) ได้แสดงแนวความคิดเกี่ยวกับศาสนาและพิธีกรรมไว้ว่า ความเชื่อทางศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวบุคคลเข้ากับกลุ่ม และบุคคลจะทำพิธีเกี่ยวเนื่องกับความเชื่อนั้น อันเป็นพลังที่จะร่วมกลุ่มเข้าด้วยกันให้เป็นปึกแผ่น (Solidarity) เพื่อความอยู่รอดของกลุ่ม ฉะนั้นตามทัศนะของ Durkheim จึงถือว่าศาสนาทำหน้าที่บำรุงรักษาให้สังคมนั้นได้ดำรงอยู่ต่อไปได้ (Continuity)

กะเหรี่ยงที่เกริงกะเวีย อำเภอทองผาภูมิ มีการนับถือผี ก่อนที่ชาวกะเหรี่ยงจะเปลี่ยนมานับถือศาสนาพุทธ ชาวกะเหรี่ยงเคยนับถือผีมาก่อนเขามีความเชื่อในวิญญาณและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สรรพสิ่งต่าง ๆ ในธรรมชาติจะมีวิญญาณสิงสถิตย์อยู่ ปราภฏการณ์บางอย่างที่เกิดขึ้นเป็นการกระทำของวิญญาณและสิ่งศักดิ์สิทธิ์นอกเหนือธรรมชาติทั้งสิ้น เขาเรียกรวม ๆ กันว่า ผี ชาวกะเหรี่ยงนับถือผีทั่ว ๆ ไป เช่น ผีเรือน ซึ่งก็คือผีหรือเจ้าประจำบ้านเรือน คือ เมื่อบิดามารดา ปู่ ย่า ตา ยาย ถึงแก่กรรมไปแล้ว ดวงวิญญาณคงเวียนว่ายไปตามบ้านเรือนและหมู่บ้านด้วยความห่วงใย และจะคอยปกป้องรักษา บุตร หลาน หลาน ผู้สืบตระกูลของตน ชาวกะเหรี่ยงที่นับถือผีเชื่อกันว่าการเจ็บไข้หรือภัยพิบัติต่าง ๆ นั้น เกิดจากการจากการกระทำของผี จึงมีการประกอบพิธีกรรมบูชาและขอขมาลาโทษ การเลี้ยงผีนั้น เมื่อสมัยก่อนจะเลี้ยงผีกันทุกปี ประมาณเดือนเมษายน แต่ปัจจุบันนี้ เท่าที่สอบถาม ไม่มีบ้านใดเลี้ยงผีทุกปี แต่ประมาณ 2-3 ปีต่อครั้ง ส่วนใหญ่จะเลี้ยงผีก็ต่อเมื่อมีเรื่องเดือดร้อนเกิดขึ้นในครอบครัว หรือกับสมาชิกคนใดคนหนึ่งบ่อยครั้ง หรือมีการเจ็บป่วยไม่ทราบสาเหตุ รักษาไม่หาย ถ้าครอบครัวมีความสงบสุข เขาก็จะยังไม่เลี้ยงผี เพราะการเลี้ยงผีเป็นเรื่องใหญ่พอสมควร ในจำนวน 35 ครอบครัว ผู้ศึกษาพบว่า ชาวกะเหรี่ยงร้อยละ 34.29 ยังนับถือผีหมายความว่า ยังมีการเลี้ยงผีอยู่ เพราะเขาเชื่อว่า ถ้าไม่เลี้ยงผี จะทำให้ครอบครัวเดือนร้อน ลูกหลานไม่สบาย สำหรับผู้เลิกนับถือผีเปลี่ยนไปนับถือศาสนาพุทธ ก็ให้ความเห็นว่า ที่เลิกนับถือผีเพราะไม่เชื่อว่าผีจะทำให้เดือดร้อนจริง การเลี้ยงผียุ่งยากวุ่นวาย พิธีกรรมมาก และบางคนบอกว่า การนับถือผีเป็นเรื่องลำสมัย โบราณ ส่วนใหญ่จะเลิกเลี้ยงผีมาตั้งแต่สมัยพ่อแม่ ซึ่งเขาเกิดมาก็ไม่เคยเลี้ยงผี ไม่รู้ว่าเรื่องเดือดร้อนจะเป็นจริงเพียงใด (ดาร์พัสเตอร์ สารานุกรม : 2525 : 124)

ชาวกะเหรี่ยงในเขตภาคกลางก็มีลักษณะคล้ายคลึงกับชาวเขาเผ่าอื่น ๆ ก็คือ ในแต่เดิมนับถือลัทธิบูชาผีสางเทวดา (animism) มีความเชื่อนิยมเกรงกลัววิญญาณมากมาย มีการทำแท่งเป็นเครื่องเช่นบูชา นอกจากนั้นก็ยังมีนับถือ พระน้ามัน คือเอาน้ำมันมะพร้าวใส่ขวดบูชา เมื่อเวลาปวดหัวเป็นไข้ปวดท้อง ก็เอาน้ำมันมะพร้าวที่ใส่ขวดบูชาไว้ทา ชาวกะเหรี่ยงเรียกว่า "เกียะซู้"

แปลว่า พระน้ำมัน (เทวี สวรรยาริบัติ : 2525 : 50)

5.2 พิธีกรรมทางศาสนา

Victor Turner (1970 : 6-11) ศึกษาศาสนาและพิธีกรรม Turner วิเคราะห์สัญลักษณ์ทางพิธีกรรมในสังคมเคมบู (Ndembu) ว่าเป็นส่วนประกอบของกิจกรรมทางสังคม และเชื่อว่าการศึกษาลักษณะจะต้องทำภายในสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมที่วัฒนธรรมหนึ่ง เพื่อให้เห็นว่าสัญลักษณ์มีความหมายต่อสมาชิกของสังคมนั้น

Turner กล่าวว่าพิธีกรรมของเคมบูมี 2 ประเภทคือ

1. Life crisis เป็นพิธีกรรมที่เกี่ยวกับปรากฏการณ์ การดำเนินชีวิต ซึ่งได้แก่ พิธีที่จัดในวันเกิด พิธีจากเด็กเข้าสู่วัยหนุ่มสาว พิธีแต่งงาน พิธีในงานศพ เป็นต้น ตัวอย่างเกี่ยวกับพิธีกรรมนี้ เช่น เด็กชายหญิงที่เข้าสู่วัยหนุ่มสาว ครอบครัวยายจะมีการทำพิธีขลิบอวัยวะเพศ พิธีกรรมนี้กระทำเป็นเวลา 7 วัน ทากันเป็นกลุ่มในป่า พิธีเหล่านี้กระทำเป็นเวลานาน เพื่อให้เกิดความขลัง ตระหนักถึงความเป็นชาย และสัญลักษณ์ทางเพศ ส่วนฝ่ายหญิงจะทำพิธีรับเข้าสู่วัยสาวทีละคน เมื่อมีประจำเดือน ก่อนแต่งงาน และสอนการบ้านการเรือนไปด้วย ส่วนพิธีศพนั้นเผ่าเคมบูจัดทำพิธีอย่างใหญ่โต เพื่อเป็นการแสดงความสำคัญของผู้ตายและเน้นการจากไปของผู้ตาย

2. Rite of affliction พิธีการสะเดาะเคราะห์หรือปรับสภาพหัดขึ้น พิธีกรรมจะถูกสร้างให้ยิ่งใหญ่ มีอย่างน้อยทุก ๆ 3 ปี

นอกจากนี้ Turner ได้กล่าวถึงเผ่าเคมบูว่าเป็นเผ่าชนานาแอฟริกาและเป็นเผ่าที่กำลังจะสูญหายไป เนื่องจากเป็นเผ่าที่มีโครงสร้างหลวม ทั้งนี้เนื่องจากการสืบสายโลหิตจากฝ่ายชาย แต่การให้มรดกให้ญาติฝ่ายหญิง

และเมื่อแต่งงานแล้วไม่ได้ระบุแน่นอนว่าไปอยู่กับญาติฝ่ายชาย ดังนั้น ผู้หญิงเคมบูที่แต่งงานแล้วก็ยังผูกพันอยู่กับพ่อแม่ การเคลื่อนย้าย (Mobility) จึงมีสูงมากและเป็นสังคมที่มีพิธีกรรมทางศาสนาอย่างค่อนข้างมาก

Edmund Leach (1954 : 4) มองพิธีกรรมทางศาสนาว่าเป็นรูปแบบหรือวัฒนธรรมอันจะเป็นสัญลักษณ์ที่สะท้อนให้เห็นโครงสร้างสังคม ไรต์ได้แสดงแนวความคิดที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมและสังคมเอาไว้ว่า วัฒนธรรมคือ รูปแบบ แต่โครงสร้างทางสังคม เป็นเนื้อหา และโครงสร้างสังคมถูกนำมาแสดงออกในรูปวัฒนธรรมเป็นการแสดงออกทางพิธีกรรม พิธีกรรมนี้ทำให้ทราบถึงสถานภาพและบทบาทของบุคคลในสังคม

ความคิดของ Leach เป็นแนวความคิดที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสังคม ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงสังคมเป็นการเปลี่ยนแปลงภายในระบบ ตัวอย่าง เช่น ถ้าหากเราสามารถชี้ให้เห็นได้ว่า ในห้องที่แห่งหนึ่งเมื่อกาลเวลาผ่านไป ระบบการเมือง อันเป็นระบบซึ่งประกอบไปด้วยครอบครัวที่มีตระกูลเดียวกัน มีสถานภาพเสมอกันได้เปลี่ยนแปลงไปเป็นระบบศักดินา อันเป็นระบบที่ประกอบด้วยครอบครัวที่มีตระกูลต่าง ๆ ที่มีสถานภาพลดหลั่นเป็นขั้น ๆ ไป จากสูงลงไปที่ต่ำ เราก็อาจกล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงเช่นนั้นเป็นการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างสังคม (Turner Victor : 1970 : 6-11)

6. ระบบอนามัยและสาธารณสุข

6.1 แบบแผนของการรักษาพยาบาล

6.2 การคุมกำเนิด

6.1 แบบแผนของการรักษาพยาบาล

เมื่อชาวกะเหรี่ยงเจ็บป่วย จะหายากินเอง บางคนกินยาสมุนไพร เนื่องจากเคยรักษามาก่อน บางคนก็กินยาสมัยใหม่ สถานีอนามัยเพิ่งจะตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2526 มีเจ้าหน้าที่อนามัยประจำอยู่ 1 คน ซึ่งต้องรับผิดชอบ 2 หมู่บ้าน คือหมู่บ้านเกริงกะเวีย และหมู่บ้านพุทียะ อาเภอทองผาภูมิ ที่แคมป์สร้างทางของการไฟฟ้าก็มีหน่วยอนามัย ทำให้ชาวบ้านบางคนไปรักษากับเจ้าหน้าที่ของการไฟฟ้าด้วย ส่วนการรักษาแบบโบราณ ในหมู่บ้านมีหมอที่ชำนาญอยู่ 1 คนเป็นชาวกะเหรี่ยง ไม่เรียกค่ารักษาพยาบาล ใช้วิธีจับชีพจรของผู้ป่วย เขาจะทราบด้วยความชำนาญของเขาว่า ถ้าชีพจรเต้นระดับนี้ ควรให้กินตัวยาประเภทใด เขาจึงจะจัดหาให้เสร็จ ให้ผู้ป่วยนำไปต้มกินเอง จากการสอบถาม พบว่า ชาวกะเหรี่ยงนิยมไปรักษากับหมอแผนปัจจุบัน ตามโรงพยาบาล สถานีอนามัย (รวมทั้งแคมป์ไฟฟ้าซึ่งมีหน่วยอนามัย และศูนย์ปฏิบัติการพิเศษที่ 12 ในอำเภอทองผาภูมิ) มีจำนวนมากที่สุด คือร้อยละ 54.55 ซึ่อยากินเองร้อยละ 18.18 ซึ่งมักจะเป็นยาชุดที่มีขายที่ร้านค้าในหมู่บ้าน ถ้าหากไปอนามัยแล้วไม่พบเจ้าหน้าที่ เขาจะซื้อยามากินเองซึ่งประหยัดกว่าการไปโรงพยาบาล รวมทั้งยาที่มีสรรพคุณ แก้เมื่อย แก้ปวด เช่น ยาเอ เอ็น ที ยาต้มใจ เป็นต้น ยาต้มใจเป็นยาที่ได้รับความนิยมมากที่สุด โดยเฉพาะผู้สูงอายุ เท่าที่สังเกต ชาวกะเหรี่ยงจำนวนไม่น้อยที่ติดยาต้มใจ เขาบอกว่าเมื่อกินเข้าไปแล้วรู้สึกหายปวด ไม่ว่า ปวดหัว ปวดท้อง ปวดเมื่อยต่าง ๆ บางคนต้องกินทุกวัน ผู้ที่รักษากับหมอแผนโบราณ คือ การรักษาโดยการจับชีพจร กินยาสมุนไพรโดยผู้ชำนาญร้อยละ 13.64 ผู้ที่รักษาเองคือ รักษาโดยกินยาสมุนไพรตามที่ตนหรือพ่อ แม่ เคยกินเมื่อมีโรคนั้น ๆ ร้อยละ 11.36 และคำตอบว่ารักษากับพระมีเพียงร้อยละ 2.27

ค่ารักษาโรคของชาวกะเหรี่ยงนั้น ถ้าหากเขาไปที่สถานีอนามัยในหมู่บ้าน หรือไปหาทหารเสนารักษ์ ศูนย์ปฏิบัติการพิเศษที่ 12 เขาจะต้องไม่เสียเงินค่ายา และในไม่ช้านี้ ชาวเกริงกะเวียจะได้รับการบัตรส่งเคราะห์ผู้มีรายได้น้อย ในกรณีที่เข้าเกณฑ์ของทางราชการ ผู้ศึกษาคาดว่า ชาวกะเหรี่ยง

คงจะได้รับบัตรส่งเคราะห์เกือบทุกครอบครัว ซึ่งบัตรนี้เมื่อเขาไปรักษาพยาบาลที่โรงพยาบาลอำเภอทองผาภูมิ เขาจะได้รับการยกเว้นค่ารักษาพยาบาล

ไม่ว่าจะรักษาด้วยวิธีใดก็ตาม ถ้ากินยาแล้วยังไม่หายหรือไม่ทุเลา ชาวกะเหรี่ยงจะรอดูอาการประมาณ 1-2 สัปดาห์ จากนั้นเขาก็จะหาพิธีเรียกขวัญผู้ป่วย พ่อ แม่ เป็นผู้เรียกขวัญให้ลูก หรือถ้าหากคนในบ้านเจ็บป่วยบ่อย ๆ บางครั้งเจ็บป่วยไม่มีสาเหตุ ก็เชื่อว่าเป็นเพราะผีทำ เนื่องจากเคยกินผีแล้วไม่กินผีติดต่อกันนาน ๆ เขาบอกว่า เมื่อกินผีแล้วอาการเจ็บป่วยของคนในบ้านก็หายไป (ดารุพัสตร์ สาราณวงศ์ : 2529 : 73)

6.2 การคุมกำเนิด

ครอบครัวชาวกะเหรี่ยงส่วนใหญ่ไม่ค่อยมีลูกมากนัก เป็นบางครอบครัวเท่านั้นที่มีลูกหลายคน ส่วนใหญ่จะมีลูก 3-4 คน ในจำนวน 35 ครอบครัว ผู้ศึกษาพบว่าครอบครัวที่มีลูกแล้ว มีจำนวน 27 ครอบครัว ยังไม่มีลูกทั้งที่อยู่วัยเจริญพันธุ์ 6 ครอบครัว และอีก 2 ครอบครัวนั้นอยู่ด้วยกันเมื่อแก่แล้ว ในจำนวนผู้ที่มีลูกแล้ว เมื่อสอบถามถึง เรื่องการคุมกำเนิด (ในสตรี) คุมกำเนิด 6 คน อดยวิธีการคุมต่าง ๆ กันคือ ฉีดยา 4 คน ทาหมัน 1 คน และกินยาเม็ด 1 คน ผู้ที่ยังไม่ได้คุมกำเนิด 21 คน ซึ่งผู้ที่ยังไม่คุมกำเนิดนั้นบางคนก็ยังไม่มีลูกอีก ผู้ศึกษาสอบถามทราบว่า ผู้หญิงกะเหรี่ยงที่มีลูกพอแก่ความต้องการแล้ว และเขาไม่อยากจะให้มีอีกจะกินยากะเหรี่ยงเมื่อจะเลิกอยู่ไฟ ยาทที่ว่านี้ผู้ศึกษาไม่ทราบสูตรแน่ชัด เพราะเขาปิดกัน ทราบแต่ว่ากินหัวปลีต้มเบลา ๆ 7 หัว (อดยแกะกาบหัวปลีออกให้เหลือหัวเล็ก ๆ แล้วจึงนำไปต้ม) ก่อนกินต้องท่องคาถาเป็นภาษากะเหรี่ยง มีความหมายว่า ไม่ต้องการจะมีลูกอีกแล้ว อย่างมาเกิดอีก ซึ่งวิธีกินยากะเหรี่ยงนี้ ส่วนใหญ่ใช้ได้ผลดี แต่มีอยู่คนหนึ่ง กินยานี้เหมือนกันกลับมีลูกอีก 2 คน หลังจากกินยา (ดารุพัสตร์ สาราณวงศ์ : 2529 ; 76-81)

ข. ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นงานวิจัยสนามทางมานุษยวิทยา (Anthropological field Work) ฉะนั้นผู้วิจัยจึงได้วางแนวทางสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยประสงค์จะให้ได้ข้อมูลปฐมภูมิมากที่สุด เพราะเรื่องนี้เป็นการศึกษาวิจัยเน้นหนักไปในด้านการวิจัยสนาม (Field Research)

วิธีการเก็บข้อมูลที่ใช้ในการศึกษามี 2 วิธีคือ

1. ข้อมูลที่ได้จากเอกสาร ส่วนมากเป็นเอกสารการวิจัยและบทความที่เกี่ยวข้องกับชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงของกรมประชาสงเคราะห์ และเอกสารการวิจัยของผู้ทรงคุณวุฒิทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ สถานที่ค้นคว้าข้อมูลคือ ห้องสมุดคณะรัฐศาสตร์ และหอสมุดกลาง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ห้องสมุดคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ หอสมุดมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และหอสมุดมหาวิทยาลัยศิลปากร (ทับแก้ว)

2. ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยสนาม (Ethnographic Studies) เป็นข้อมูลที่ได้จากการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ดังนั้นวิธีการศึกษานี้จึงเป็นไปในลักษณะที่ผสมกันระหว่างข้อมูลที่ได้จากเอกสาร และข้อมูลที่ได้จากการวิจัยสนามประกอบกันโดยเน้นหนักที่การวิจัยสนามเป็นสำคัญ มีขั้นตอนดังนี้

2.1 การเก็บข้อมูลโดยวิธีการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม (Participant Observation) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์มีความต่อเนื่อง โดยการเข้าไปอยู่ในชุมชนหมู่บ้าน เพื่อทราบถึงการค้าในชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม โดยการเข้าร่วมกิจกรรม โดยขอความร่วมมือจากผู้นำหมู่บ้าน และเจ้าหน้าที่ศูนย์พัฒนาสงเคราะห์ชาวเขา ครูชาวเขาเกี่ยวกับการเก็บข้อมูล

ผู้วิจัยได้เข้าไปสำรวจและเก็บข้อมูลที่หมู่บ้านไร่ป่าเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 2533 และผู้วิจัยได้พักอาศัยบ้านผู้ใหญ่บ้าน เพื่อสร้างความคุ้นเคยและเก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้อยู่ในสนามตั้งแต่วันที่ 10 กรกฎาคม 2533

การเก็บข้อมูลที่บ้านสะเนฟอง เริ่มเก็บตั้งแต่วันที่ 1 พฤศจิกายน 2533 โดยพักอาศัยกับเจ้าหน้าที่ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาหน่วยสะเนฟอง เพื่อทำความคุ้นเคยและเก็บข้อมูลที่ได้เป็นข้อมูลทั่ว ๆ ไปเกี่ยวกับหมู่บ้านสะเนฟอง

2.2 การเก็บข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์ครัวเรือนและบุคคลสำคัญ โดยการนำสัมภาษณ์จากการพูดคุยแบบไม่เป็นทางการ ผู้ที่อยู่อาศัยถูกสัมภาษณ์ประกอบด้วย

- ก. ผู้ประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ และผู้ที่เกี่ยวข้อง
- ข. ผู้นำทั่วไป เช่น ผู้ใหญ่บ้าน ครู ตำรวจตระเวนชายแดน เจ้าหน้าที่ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาที่เป็นกะเหรี่ยง
- ค. หัวหน้าครัวเรือน
- ง. คนเฒ่าในหมู่บ้าน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. ข้อมูลจากเอกสาร
2. การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการและแบบเป็นทางการและการเก็บประวัติชีวิตบุคคลสำคัญของชุมชน
3. การบันทึกสนาม (Field Notes)
4. เทป

สมมติฐานการวิจัย

จากการศึกษาเอกสาร ผลงานวิจัยและกรอบแนวคิดทฤษฎีแล้ว ทาาให้สามารถกำหนดสมมติฐานหลักได้ดังนี้

"การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมในหมู่บ้านสะเนพ่อง แตกต่างกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมในหมู่บ้านไร่ป่า "

สมมติฐานรอง

1. ครอบครัวในหมู่บ้านสะเนพ่อง เป็นครอบครัวขยายมากกว่าหมู่บ้านไร่ป่า
2. หมู่บ้านสะเนพ่องมีครอบครัวขนาดใหญ่กว่าหมู่บ้านไร่ป่า
3. หมู่บ้านสะเนพ่องมีเศรษฐกิจแบบเลี้ยงตนเองมากกว่าหมู่บ้านไร่ป่า
4. หมู่บ้านสะเนพ่องมีอาชีพประเภทต่าง ๆ น้อยกว่าหมู่บ้านไร่ป่า
5. ประชากรในหมู่บ้านสะเนพ่องไปเลือกตั้งน้อยกว่าประชากรในหมู่บ้านไร่ป่า
6. หมู่บ้านสะเนพ่องมีโครงการพัฒนาน้อยกว่าหมู่บ้านไร่ป่า
7. ประชากรในหมู่บ้านสะเนพ่องมีระดับการศึกษาต่ำกว่าประชากรในหมู่บ้านไร่ป่า
8. ผู้ปกครองของนักเรียนในหมู่บ้านสะเนพ่อง เห็นความสำคัญของการศึกษาน้อยกว่าผู้ปกครองของนักเรียนในหมู่บ้านไร่ป่า
9. หมู่บ้านสะเนพ่อง นับถือผีมากกว่าหมู่บ้านไร่ป่า
10. หมู่บ้านสะเนพ่องมีพิธีกรรมเกี่ยวกับไสยศาสตร์มากกว่าหมู่บ้านไร่ป่า
11. หมู่บ้านสะเนพ่องใช้วิธีการรักษาพยาบาลแบบไสยศาสตร์มากกว่าหมู่บ้านไร่ป่า
12. หมู่บ้านสะเนพ่องมีการคุมกำเนิดน้อยกว่าหมู่บ้านไร่ป่า

แผนภูมิการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมในชุมชนกะเหรี่ยง : ศึกษาเปรียบเทียบกรณีบ้านไร่ป่า อำเภอทองผาภูมิ กับบ้านสะเน่พ่อง อำเภอสังขละบุรี
จังหวัดกาญจนบุรี

2504 <-----> 2534

	1. ระบบครอบครัว	1.1 ประเภทครอบครัว	
		1.2 ที่อยู่หลังการแต่งงาน	
	2. ระบบเศรษฐกิจ	2.1 ประเภทของเศรษฐกิจ	
		2.2 อาชีพ	
	3. ระบบการเมืองการปกครอง	3.1 การเลือกตั้ง	
		3.2 โครงการพัฒนาต่าง ๆ	
บ้านไร่ป่า	----> 4. ระบบการศึกษา	4.1 ระดับการศึกษา	--> ความแตกต่าง-->การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม
บ้านสะเน่พ่อง		4.2 ทัศนคติของผู้ปกครองต่อการศึกษา	
	5. ระบบศาสนา	5.1 ความเชื่อทางศาสนา	
		5.2 พิธีกรรม	
	6. ระบบอนามัยและสาธารณสุข	6.1 แบบแผนการรักษาพยาบาล	
		6.2 การคุมกำเนิด	

นิยามศัพท์

การเปลี่ยนแปลงทางสังคม หมายถึง การเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง ความสัมพันธ์ของบุคคลและสถาบันสังคม

การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม หมายถึง การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ทั้งที่เป็นวัตถุ ได้แก่ เครื่องแต่งกาย เครื่องใช้บ้านเรือน และวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ ได้แก่ ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม พิธีกรรม ฯลฯ

ครอบครัวเดี่ยว หมายถึง ครอบครัวที่ประกอบด้วย พ่อ แม่ ลูก ที่ยังไม่มี ได้แต่งงาน

ครอบครัวขยาย หมายถึง ครอบครัวที่ประกอบด้วยครอบครัวเดี่ยว และ ญาติพี่น้อง (เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย ลุง ป้า น้า อา ฯลฯ)

ครอบครัวขนาดใหญ่ หมายถึง ครอบครัวที่มีจำนวนสมาชิกตั้งแต่ 6 คน ขึ้นไป

เศรษฐกิจแบบเลี้ยงตนเอง หมายถึง ผลิตไว้เพื่อบริโภคภายในครอบครัว ไม่ได้ผลิตไว้เพื่อขาย

พิธีกรรม หมายถึง การกระทำอันเนื่องมาจากระบบความเชื่อต่าง ๆ พิธีกรรมมักเป็นส่วนประกอบของศาสนา ซึ่งชาวกะเหรี่ยงได้ให้ความสนใจและ ปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด และพิธีกรรมมักตอบสนองความต้องการต่าง ๆ ของ มนุษย์

ไสยศาสตร์ หมายถึง อำนาจที่อยู่นอกเหนือธรรมชาติ ซึ่งมนุษย์ไม่สามารถควบคุมได้ เป็นอำนาจเร้นลับยากที่จะพิสูจน์

พฤติกรรมเกี่ยวกับไสยศาสตร์ หมายถึง อานาจที่อยู่นอกเหนือธรรมชาติ

การรักษาแบบไสยศาสตร์ หมายถึง การรักษาโดยใช้เวทย์มนต์คาถา

เสก เป่า